

Pedagogische kwaliteit van kinderopvang

voor ouders/oudercommissies van dagopvang en bso

BOink

Colofon

*Dit is een uitgave van de Belangenvereniging van Ouders in de Kinderopvang, BOinK.
Dit is een herziene uitgave. In deze brochure zijn aanpassingen gedaan die voortvloeien uit de Wet
Innovatie Kwaliteit Kinderopvang.*

*Auteur
Suzanne Plaisier*

*Met medewerking van
Josja Smink*

Copyright © BOinK, juni 2018

Inhoud

Inleiding	4
Hoofdstuk 1: groepen.....	5
Groepsopbouw	5
Verticale groepen, voor- en nadelen.....	5
Horizontale groepen, voor- en nadelen	5
Bso	6
Groeps grootte	6
Stabiliteit	6
Wat is de beste groepsindeling?	11
Opendeurenbeleid	11
Hoofdstuk 2: proceskwaliteit	12
Interactie met de omgeving	12
Vaardigheden pedagogisch medewerkers	12
Hoofdstuk 3: ouder(commis)sie)s en kinderopvang: partners in opvoeding	15
Opvang is opvoeden	15
Contact tussen ouders en kinderopvang.....	15
Kinderen in groepen	16
Meer lezen over pedagogische kwaliteit?	17
Bronnen	17

Inleiding

Uit onderzoek blijkt dat de kwaliteit van de kinderopvang effect heeft op de ontwikkeling en het welbevinden van uw kind. Opvang van hoge kwaliteit heeft dan ook een positief effect. Bij opvang van (jonge) kinderen is die kwaliteit van groot belang. Voor ouders en oudercommissies is het lastig om de kwaliteit op hun kindercentrum te beoordelen. Deze brochure geeft ouders meer inzicht in de pedagogische kwaliteit van kinderopvang.

Verbetering mogelijk

Uit een langlopend onderzoek van het [Nederlands Consortium Kinderopvang Onderzoek](#) (NCKO) en vanaf 2017 de [Landelijke Kwaliteitsmonitor Kinderopvang](#) is gebleken dat de kwaliteit van de kinderopvang nog verbeterd kan worden.

Structuurkenmerken (hoofdstuk 1)

Wanneer het gaat over pedagogische kwaliteit van kinderopvang wordt onderscheid gemaakt tussen structuurkenmerken, de zogenaamde 'structurele maten', en proceskwaliteit. Hierbij kun je denken aan het aantal vierkante meters binnen- en buitenruimte, het opleidingsniveau van de pedagogisch medewerkers, het pedagogisch beleid, de inrichting, het spelmateriaal enzovoort. Deze structurele kenmerken betreffen minimale eisen waaraan kinderopvang moet voldoen en zijn vastgelegd in de Wet kinderopvang. Een belangrijk structuurkenmerk van de kinderopvang is dat kinderen opgevangen worden in groepen. Deze brochure gaat daarom allereerst in op 'groepen in de kinderopvang'.

Proceskwaliteit (hoofdstuk 2)

Structuurkenmerken zijn van invloed op de proceskwaliteit van de kinderopvang. Onder proceskwaliteit wordt verstaan: de kwaliteit van de ervaringen die kinderen opdoen in hun interacties met de sociale omgeving (bijvoorbeeld contact met leeftijdsgenootjes) en de materiële omgeving (bijvoorbeeld de inrichting van de groepsruimte en hoe de groepsruimte wordt gebruikt).

Bij proceskenmerken staan dus niet de cijfers als maten voor kwaliteit centraal, maar de ervaringen van de kinderen; wat ervaren kinderen dagelijks op het kindercentrum? Is de pedagogisch medewerker sensitief (gevoelig en attent) genoeg in de omgang met de kinderen? Worden de kinderen genoeg gestimuleerd in hun ontwikkeling? Deze brochure gaat in hoofdstuk 2 in op proceskwaliteit.

Partnerschap (hoofdstuk 3)

Het derde hoofdstuk gaat over het partnerschap in opvoeding van ouders en kinderopvangorganisaties. Informatie-uitwisseling tussen ouders en kinderopvang over de opvoeding staat hierbij centraal. Onderzoek in binnen- en buitenland heeft aangetoond dat het regelmatig uitwisselen van informatie tussen de ouders en de pedagogisch medewerkers, een positieve invloed heeft op het contact tussen beiden én op het welbevinden van het kind in de kinderopvang (voelt het kind zich prettig?). Een goede uitwisseling zorgt op zichzelf dus al voor een betere kwaliteit van de opvang. In hoofdstuk 3 gaan we hier verder op in.

Hoofdstuk 1: groepen

Kinderen worden geplaatst in een bepaalde groep kinderen waar een aantal (vaste) medewerkers werkzaam zijn (de stamgroep in de dagopvang en de basisgroep in de bso). Hoeveel kinderen er in een groep zitten en hoeveel medewerkers er op een groep staan, hangt af van de leeftijden van kinderen (zie 1ratio.nl). Soms worden er activiteiten ondernomen met een deel van de kinderen, maar het grootste gedeelte van de dag zitten kinderen met elkaar in een groep.

Groepsopbouw

De opbouw van de groep gaat over de leeftijd van de kinderen die bij elkaar zitten. Er zijn horizontale en verticale groepen. Horizontaal betekent dat de leeftijd van de kinderen ongeveer gelijk is. Een babygroep van kinderen tussen 3 maanden en 1½ jaar is bijvoorbeeld een horizontale groep. In een verticale groep is de leeftijd gemengd, bijvoorbeeld 0-4 jaar of 4-12 jaar.

Leeftijd is het belangrijkste criterium, maar je kunt bij de groepsopbouw ook op andere kenmerken letten. Zoals de verdeling tussen jongens en meisjes, het aantal kinderen met specifieke problemen of de verdeling tussen Nederlandstalige en anderstalige kinderen. Er kan een speciale groep worden gemaakt van kinderen die een VVE-programma volgen. Kinderen van verschillende achtergronden kunnen juist in één groep samen worden gebracht, zodat de kinderen zich aan elkaar kunnen optrekken.

Verticale groepen, voor- en nadelen

Kinderdagverblijven kiezen vaak voor verticale groepen omdat zij dan meer keuze hebben bij het inplannen van nieuwe kinderen. Een tweede reden is dat kinderen dan vier jaar lang in dezelfde groepsruimte en met dezelfde pedagogisch medewerkers kunnen blijven. Ten derde vinden zij het een voordeel dat de jongere kinderen kunnen leren van de oudere kinderen. Er zijn ook nadelen verbonden aan verticale groepen. Ten eerste zijn er doorgaans minder leeftijdsgenootjes 'beschikbaar'. Ten tweede is het moeilijker om activiteiten te organiseren, omdat alle kinderen verschillende behoeften en dagritmes hebben. In de praktijk zijn vooral de oudste kinderen daardoor minder gelukkig in een verticale groep: ze krijgen te weinig uitdaging.

Horizontale groepen, voor- en nadelen

Er zijn ook veel kinderdagverblijven die kiezen voor leeftijdsgroepen. Bijvoorbeeld een babygroep (0-15 maanden), een dreumesgroep (15 maanden - 2 ½ jaar) en een peutergroep (2½ - 4 jaar). De overgang van de babygroep naar de dreumesgroep wordt meestal gemaakt op het moment dat het kind kan lopen. Het belangrijkste argument dat pleit voor een horizontale groepsindeling is dat de verschillende behoeften van de kinderen dan beter tot hun recht komen. Baby's krijgen voldoende rust, dreumesen krijgen voldoende stimulans voor hun taal- en motorische ontwikkeling en peuters voldoende uitdaging in hun spel. Belangrijkste nadeel is dat kinderen twee keer afscheid moeten nemen om naar een volgende groep te gaan. Vooral op de leeftijd van 15 maanden is dat soms moeilijk vanwege de eenkennigheid waar veel kinderen van die leeftijd last van hebben.

Bso

De buitenschoolse opvang kiest over het algemeen zo veel mogelijk voor leeftijdsgroepen. Hoe meer kinderen per dag, hoe meer zij de groepen naar leeftijd kunnen inrichten. De kinderen zelf hebben daar een voorkeur voor. Voor de kleuters is het prettiger en veiliger om een eigen ruimte te hebben, waar de 'groten' niet mogen komen. En voor de oudere kinderen is het ook prettig om niet altijd rekening te hoeven houden met de jongste kinderen. Het enige nadeel van een leeftijdsindeling in de buitenschoolse opvang, is dat broertjes en zusjes elkaar niet treffen, terwijl sommigen daar wel behoefte aan hebben. Een opendeurenbeleid kan hier uitkomst bieden (zie de brochure 'Opendeurenbeleid' op boink.info). In de buitenschoolse opvang is het belangrijk om op de jongens-meisjes verhouding te letten. Groepen met bijvoorbeeld 18 jongens en 2 meisjes zijn vaak niet geliefd bij meisjes. De omgekeerde verhouding werkt ook niet goed bij deze leeftijd.

Tot slot kunnen kinderen per school bij elkaar in de groep geplaatst worden of juist gemengd.

Groepsgrootte

De omvang van de groep is ook een belangrijk kenmerk. De maximale groepsgrootte en het aantal kinderen per pedagogisch medewerker ([de beroepskracht-kindratio, de bkr](#)) zijn bepaald in wetgeving. Er zijn drie keuzes mogelijk: klein, normaal en groot.

Een **kleine groep** bestaat uit één pedagogisch medewerker met het bijbehorende aantal kinderen volgens de beroepskracht-kindratio. Vier baby's met één pedagogisch medewerker noemen we een kleine groep¹. Tien kleuters in de buitenschoolse opvang met één pedagogisch medewerker is ook een kleine groep. Een **middelgrote groep** bestaat uit twee pedagogisch medewerkers met het bijbehorende aantal kinderen. Hoeveel kinderen dit maximaal zijn, verschilt per leeftijd. Bijvoorbeeld 11 kinderen van 0-4 jaar in één groep. Een **grote groep** bestaat uit drie pedagogisch medewerkers met het bijbehorende aantal kinderen. Een groep met 12 baby's is groot, evenals een groep van 16 kinderen in de leeftijd van 0-4 jaar.

Het voordeel van kleine groepen voor kinderen is de rust en de overzichtelijkheid. Voordelen van grote groepen kunnen liggen in meer keuzemogelijkheid voor vriendjes, meer materialen in de ruimte, beschikking over grotere ruimtes en specifiek ingerichte speelhoeken. Grote groepen kunnen tijdens het eten en op andere momenten waar rust of intimiteit nodig is, weer gesplitst worden. Dit gebeurt veel in de buitenschoolse opvang. De kinderen zitten vaak aan tafels van ongeveer vijf kinderen samen te eten en aan sommige tafels zit ook een pedagogisch medewerker. Op het kinderdagverblijf kan dit ook heel goed.

Stabiliteit

Eén van de belangrijkste kwaliteitskenmerken van de groep is stabiliteit. Daarbij kunnen we denken aan vaste pedagogisch medewerkers en aan vaste groepen kinderen. In Nederland is het niet zo gemakkelijk om hiervoor te zorgen. Dat komt doordat ouders vaak parttime werken. Ten tweede verdelen zij de zorg voor hun kind vaak tussen henzelf, oma en opa en het kindercentrum. Ouders maken dus parttime gebruik van kinderopvang. Ten derde werken ook de pedagogisch medewerkers vaak parttime en tot slot verschillen ook de groepen kinderen

¹ Per 1 januari 2019 mag een pedagogisch medewerker nog maar 3 nuljarigen opvangen.

per dag als gevolg van het parttime gebruik van kinderopvang. Met deze gegevens als uitgangspunt zijn er enkele manieren om de groepen stabiel te maken:

- aanbod van vaste dagen combinaties (kinderdagverblijf);
- groepgroepen (kinderdagverblijf en buitenschoolse opvang);
- afspraken voor vriendengroepjes (buitenschoolse opvang).

In de voorbeelden hieronder wordt duidelijk hoe dat werkt.

Vaste dagencombinaties in het kdv

Ouders zijn gewend dat ze zelf kunnen aangeven wanneer ze opvang nodig hebben. En daarom komen de drie vriendjes Daan, Edwin en Sam respectievelijk op maandag en dinsdag; op maandag, woensdag en donderdag; en op maandag en vrijdag. Ze zien elkaar dus alleen op maandag en dat is dan ook hun favoriete dag. De groepen worden voor kinderen zo heel onoverzichtelijk. Kinderen zien in hun eigen groep soms wel 40 andere kinderen in een week.

De oplossing is eenvoudig. Kinderdagverblijven laten de ouders niet meer vrij kiezen, maar gaan groepen met vaste dagencombinaties aanbieden. Bijvoorbeeld:

- Voor groep 1 (0 - 4 jaar) zijn de keuzes:
 - o maandag, dinsdag, woensdag
 - o donderdag en vrijdag
 - o de hele week;
- Voor groep 2 (0 - 15 maanden) zijn de keuzes:
 - o maandag, woensdag, donderdag
 - o dinsdag en vrijdag
 - o de hele week;
- Groep 3 (15 maanden – 2 ½ jaar): zoals groep 2;
- Groep 4 (2 ½ jaar – 4 jaar): zoals groep 2.

Parttime werkende pedagogisch medewerkers worden ook op de vaste dagencombinaties ingeroosterd zodat de kinderen zoveel mogelijk dezelfde pedagogisch medewerkers zien (zie alinea 'vaste beroepskrachten' verderop in dit hoofdstuk).

Subgroepjes met dezelfde opvangdagen in de bso

Ook in de buitenschoolse opvang zien kinderen vaak meer dan 40 andere kinderen per week in hun groep. Bij de bso kan meer stabiliteit in een andere vorm worden bereikt dan in het kinderdagverblijf. Kinderen zijn ouder en een volledig vaste groep is daarom minder nodig. Voor deze leeftijdsgroep is het vooral belangrijk dat er een aantal vaste vriendjes en vriendinnetjes zijn. Dit zijn meestal kinderen die ook met elkaar in één klas zitten. Ouders en bso kunnen er samen voor zorgen dat deze kinderen samen een vaste dagencombinatie krijgen. De bso vraagt bijvoorbeeld bij de intake met welke andere kinderen dit kind een groepje zou kunnen vormen en zorgt ervoor dat de opvangdagen van dit groepje overeenkomen. De ouders moeten hieraan meewerken door werkdagen aan te passen.

Op het eerste gezicht lijkt het misschien overdreven. Toch hebben de ouders hier op den duur voordeel bij. Want deze subgroepjes zorgen ervoor dat de kinderen plezier houden in de bso en er ook willen blijven als zij ouder worden.

Groeigroep in een kinderdagverblijf

Er is nog een andere manier waarop je tot stabiliteit kunt komen. Dat is door de groepen kinderen met hun pedagogisch medewerkers vanaf de babytijd bij elkaar te houden. Het kinderdagverblijf start elk jaar met een nieuwe groep baby's. De gekozen leeftijdsgrenzen hangen af van het aantal groepen dat het kinderdagverblijf heeft, maar liggen liefst zo dicht mogelijk bij elkaar. Deze groep blijft bij elkaar totdat de kinderen vier jaar worden en het kinderdagverblijf verlaten. In de tussentijd komen er wat kinderen bij omdat de groep iets groter mag zijn bij oudere kinderen. Uit de praktijk blijkt dat die kinderen goed worden opgenomen in de kerngroep. Het grote voordeel van dit systeem is dat de pedagogisch medewerkers de kinderen goed in hun ontwikkeling kunnen volgen. En de kinderen kennen elkaar goed omdat ze zo lang samen zijn, zelfs al zien ze elkaar niet elke dag dat ze op de opvang zijn. Ze groeien in feite samen op. Zo'n groep maakt samen geschiedenis die goed te documenteren valt met foto's aan de muur. Ouders trekken, evenals de kinderen, vier jaar lang met elkaar op en kunnen zo elkaars kinderen volgen.

De frequentie waarmee er nieuwe groepen starten is afhankelijk van de grootte van het kinderdagverblijf. Als er acht geschikte groepsruimtes zijn, dan kan er elk half jaar een nieuwe groep starten. Het kinderdagverblijf zou de oudste kinderen nog een tijdje in deze groepen kunnen houden ook als zij al naar de basisschool gaan. Zo verlaten de kinderen met z'n allen het kinderdagverblijf, in plaats van dat de groep ieder keer wat kleiner wordt als er een kind vier jaar wordt.

Er zit voor ouders één nadeel aan dit systeem: ze moeten wachten totdat er weer een nieuwe babygroep start.

Groepsstabiliteit en sociale ontwikkeling

Groepsstabiliteit is in de eerste plaats belangrijk voor de emotionele veiligheid en geborgenheid van kinderen. Maar ouders waarderen de kindercentra ook vanwege de mogelijkheden die de groep biedt voor de sociale ontwikkeling van hun kind. Ze willen graag dat hun kinderen zich hechten aan andere kinderen en leren om vriendjes te maken. Dat ze leren om te delen, anderen te helpen en voor zich zelf op te komen. De taak van de pedagogisch medewerker is om de kinderen hierbij te begeleiden. Daarvoor heeft hij/zij een echte groep nodig en geen los zand. Een groep kan alleen een echte groep worden – met eigen sfeer, grapjes en groepsregels - als kinderen elkaar kennen en regelmatig zien. Een groep kan dan ook geschiedenis maken met elkaar. De pedagogisch medewerker kan bijvoorbeeld met de groep nog eens terugkomen op een gebeurtenis van de vorige dag, zoals het bezoek van Sinterklaas, of een ruzie tussen twee kinderen. Ook kan hij/zij met de groep een langer durend project aanpakken. Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dat peuters intensiever spelen als ze de andere kinderen goed kennen. De ervaring met schoolkinderen leert dat zij veel belang hebben bij een vaste groep kinderen voor hun sociale ontwikkeling. Kostbare leermomenten voor kinderen gaan verloren als er iedere dag een andere groep kinderen is.

Vaste beroepskrachten

Vaste pedagogisch medewerkers zijn belangrijk voor het gevoel van veiligheid van het kind. Een goede band opbouwen gaat dan gemakkelijker. Bovendien leert de pedagogisch medewerker de kinderen goed kennen zodat hij/zij beter op hen kan inspelen. Een pedagogisch medewerker kan op deze manier goed invulling geven aan het mentorschap (zie kader hieronder). Het is dus goed als er wekelijks niet te veel pedagogisch medewerkers per groep zijn. Daarom bevorderen veel kindercentra het fulltime werken bij hun pedagogisch medewerkers en geven zij elke pedagogisch medewerker een vaste eigen groep. Bij de vaste dagencombinatie van een groep hoort dus een pedagogisch medewerker die op diezelfde dagencombinatie werkt.

Mentorschap

Elk kind in de dagopvang en bso heeft sinds de invoering van de Wet IKK (1 januari 2018) een mentor. Ouders worden door de organisatie op de hoogte gesteld wie de mentor van hun kind is. De mentor (en tevens aanspreekpunt/contactpersoon) is een pedagogisch medewerker die werkt op de groep van het kind want het is essentieel dat de mentor het kind echt kent.

De mentor heeft als taak de ontwikkeling van het kind te volgen en aan te sluiten op de individuele behoeften van een kind. Mogelijke achterstanden worden zo tijdig gesignaleerd. In de dagopvang bespreekt de mentor de ontwikkeling en het welbevinden van het kind regelmatig met de ouders. Dat kan ook op initiatief van de ouders. In de bso wordt de ontwikkeling besproken als daar behoefte aan is bij de mentor, de ouder of het kind. De mentor kan een rol spelen in het contact met andere (zorg)professionals (als de ouders hiervoor toestemming hebben gegeven).

De kinderopvangondernemer stelt in het pedagogisch beleidsplan vast hoe de invulling is van het mentorschap.

Wat is de beste groepsindeling?

Er is geen 'beste' groepsindeling. Leeftijd gemengd of leeftijdsgebonden en groot of klein: alles heeft voor- en nadelen en die zijn bovendien niet voor elk kind hetzelfde. Sommige baby's gedijen vooral in de rust van een aparte babygroep, terwijl andere baby's juist genieten van het kijken naar het spel van de peuters om hen heen. Voor peuters die wat achter zijn in hun ontwikkeling is een verticale groep prettig omdat ze dan ook met jongere kinderen kunnen spelen, terwijl de 'voorlijke' peuters zich in deze groep misschien vervelen. Sommige kinderen vinden overal hun weg. Kijk dus naar uw eigen kind om te beslissen in welke soort groep u uw kind wilt plaatsen. Kinderdagverblijven die groot genoeg zijn, kunnen een combinatie van verschillende groepsindelingen aanbieden. Over groepsstabiliteit en vaste beroepskrachten kunnen we duidelijk zijn: hoe stabiel hoe beter.

Opendeurenbeleid

Het is geen natuurlijke situatie om de hele dag in één ruimte te spelen. Dat geldt des te meer naarmate de kinderen ouder zijn. Hun blikveld verruimt zich en één ruimte geeft hen te weinig uitdaging en exploratieruimte. Daarom geven pedagogisch medewerkers kinderen regelmatig de gelegenheid om de omgeving buiten hun eigen groepsruimte te verkennen. Dit kan buitenspelen zijn, maar ook in de speelhal of in de groepsruimtes van de andere kinderen. Als hierbij ook een ontmoeting met de kinderen van andere groepen wordt 'geregeld', spreken we van opendeurenbeleid. Meer hierover vindt u in de brochure 'Opendeurenbeleid' op www.boink.info.

Opendeurenbeleid is een pedagogische methode waarbij kinderen structureel de gelegenheid krijgen om buiten de eigen groepsruimte met kinderen van andere groepen te spelen.

Hoofdstuk 2: proceskwaliteit

Bij proceskwaliteit gaat het om het zorg- en opvoedingsproces en ervaringen van kinderen in de kinderopvang. De wetenschap probeert proceskwaliteit meetbaar te maken. Bij kinderen wordt dit gedaan door middel van het in kaart brengen van hun welbevinden (het zich prettig voelen) en hun betrokkenheid bij spel. Bij pedagogisch medewerkers is proceskwaliteit af te leiden uit hun interactievaardigheden (vaardigheden om snel in te kunnen springen in het contact met kinderen).

Interactie met de omgeving

Wanneer kinderen in *contact komen met hun omgeving* (interactie), doen ze kennis op en leren ze verschillende vaardigheden. Zo bevordert bewegen en spelen de grove motoriek van kinderen. Het gebruik van allerlei materialen en verschillende soorten spel (bijvoorbeeld constructief spel -zoals knutselen en bouwen met blokken- of fantasiespel -zoals spelen in de poppenhoek) bevordert de fijne motoriek, de creativiteit en de verstandelijke ontwikkeling. Bewegen en spelen kan een kind alleen doen, maar ook samen met andere kinderen. In dat *contact met leeftijdgenootjes* kunnen kinderen naast hun persoonlijke ook hun sociale vaardigheden en kennis ontwikkelen. Zo leren ze bijvoorbeeld samen delen, het zeggen als je iets niet leuk vindt, of vragen of je mee mag spelen.

De *interacties met de pedagogisch medewerkers* zijn het meest bepalend voor de ontwikkeling van kinderen en het zich prettig en op hun gemak voelen. Die invloed van de pedagogisch medewerker is om verschillende redenen heel groot. Op de eerste plaats hebben jonge kinderen in een kindercentrum veel meer contact met de pedagogisch medewerkers dan met hun leeftijdgenootjes. Bovendien is dat contact ook anders van aard. Door hun grotere kennis en hun sociale vaardigheden, zijn pedagogisch medewerkers veel beter in staat om kinderen veiligheid te bieden en hen in hun ontwikkeling te stimuleren. Een derde reden is dat de pedagogisch medewerker ook een grote rol speelt in het bepalen van de kwaliteit van de omgang met de materiële omgeving en die met de andere kinderen. Zo begeleidt de pedagogisch medewerker kinderen bij het uitkiezen van een activiteit. Hij/zij begeleidt ook kinderen die samen spelen of helpt ze bij het oplossen van een ruzie.

Vaardigheden pedagogisch medewerkers

Uit wat hiervoor is beschreven kan de conclusie worden getrokken dat de kwaliteit van kinderopvang afhangt van heel veel verschillende factoren, die elkaar ook weer onderling beïnvloeden. Maar door het contact van de pedagogisch medewerker met de kinderen én door de invloed die hij/zij heeft op het contact tussen de kinderen onderling, bepaalt de pedagogisch medewerker een groot deel van de ervaringen die kinderen in de kinderopvang opdoen.

Zij dient daarom over de juiste vaardigheden te beschikken. De vaardigheden van de pedagogisch medewerker kunnen worden uitgesplitst in zes deelvaardigheden:

1. *Het bieden van emotionele steun*

Hiermee wordt bedoeld dat er sprake is van 'warmte' in het contact met het kind en dat het kind de aanwezigheid van de pedagogisch medewerker als ondersteunend

voelt. Een voorbeeld hiervan is dat de pedagogisch medewerker het opmerkt dat een kind verdrietig is en het dan troost of afleidt (door bijvoorbeeld samen iets leuks te doen) zodat het kind zich begrepen, geaccepteerd en veilig voelt. Dat een kind zich veilig en vertrouwd voelt is heel belangrijk voor zijn of haar ontwikkeling. Pas dán gaan kinderen op ontdekkingstocht en proberen ze nieuwe dingen uit, omdat ze weten dat ze een veilige basis hebben. Als kinderen zich onveilig voelen dan zijn ze juist niet geïnteresseerd in wat er om hen heen gebeurt en kunnen ze niet ontspannen met andere kinderen omgaan, wat hun ontwikkeling in de weg staat.

2. *Respect voor autonomie*

Het is belangrijk dat kinderen de kans krijgen om zelf dingen te doen en uit te proberen. Dit betekent dat de pedagogisch medewerker respect heeft voor de zelfstandigheid van een kind en een kind de kans en de tijd geeft om iets zelfstandig te doen. Als een kind zich na het middagslaapje bijvoorbeeld wel zelf kan aankleden, neemt de pedagogisch medewerker dat niet van hem of haar over (ook al duurt het langer en heeft hij/zij het druk). Daarmee toont hij/zij respect voor het kind. Dat kan een hele grote bijdrage leveren aan het zelfvertrouwen en de zelfstandigheid van een kind. Zo leren kinderen zelfstandig problemen op te lossen en ideeën te bedenken hoe je iets kan doen.

Een pedagogisch medewerker moet:

- Emotionele steun bieden
- Respect voor autonomie hebben
- Structuur bieden en grenzen stellen
- Praten en uitleg geven
- Stimuleren van de ontwikkeling
- Begeleiden van interacties tussen de kinderen

3. *Structuur bieden en grenzen stellen*

Hierbij draait het erom dat de pedagogisch medewerker aan de kinderen duidelijk kan maken wat er van hen wordt verwacht, maar ook wat er juist niet mag of kan. De pedagogisch medewerker kan er voor zorgen dat activiteiten en bepaalde situaties, zoals het eten, gestructureerd verlopen zodat de kinderen ook kunnen overzien wat er allemaal gebeurt. Het stellen van grenzen is niet gewoon het tegenovergestelde van respect voor autonomie voor het kind (zoals hierboven beschreven); ook zeggen dat iets niet mag kan op een respectvolle manier gebeuren. Bijvoorbeeld als een kind een ander kind slaat, of speelgoed afpakt. Op die manier weten de kinderen wél waar ze aan toe zijn, maar tast het hun zelfvertrouwen niet aan als de pedagogisch medewerker ze bijvoorbeeld waarschuwt. Het bieden van structuur kan ook vorm krijgen in een vast dagprogramma. Op die manier weet een kind ook waar hij of zij aan toe is en wat wel en niet kan.

4. *Praten en uitleg geven*

Bij praten en uitleg geven draait het om het mondelinge contact dat de pedagogisch medewerker heeft met de kinderen. Het gaat er dan niet alleen om hoe vaak dat contact er is, maar ook wat de inhoud en de vorm ervan is. In hun eerste levensjaren ontwikkelen kinderen immers in een heel hoog tempo hun taal en dat gebeurt vooral in contact met volwassenen. Daarom is het heel belangrijk dat de pedagogisch medewerkers taal bewust gebruiken in hun contact met de kinderen. En dat draagt ook weer bij aan de verstandelijke ontwikkelingen van kinderen. Een voorbeeld bij deze vaardigheid is dat een pedagogisch medewerker tijdens het verschonen van een luier niet alleen de luier verschoont, maar ondertussen ook met het kind praat en

vertelt wat hij/zij aan het doen is. Ook tijdens het samen spelen met de kinderen vertellen hoe voorwerpen heten, voorlezen en samen liedjes zingen zijn goede voorbeelden. Op die manier leren kinderen spelenderwijs steeds meer nieuwe woordjes. Dat stimuleert de taal en is een goede voorbereiding op de basisschool.

5. *Stimuleren van de ontwikkeling*

Het stimuleren van de ontwikkeling van kinderen heeft vooral te maken met de persoonlijke 'competenties' van kinderen; hoe bekwaam ze zijn in bepaalde vaardigheden? Natuurlijk gebeurt dat stimuleren op heel verschillende manieren, zoals bij de hierboven beschreven voorbeelden. Een pedagogisch medewerker kan daarnaast ook nog 'extra' dingen doen om de ontwikkeling van kinderen te stimuleren. Dat kan bijvoorbeeld door steeds verschillend spelmateriaal aan te bieden en de aandacht daarop te vestigen zodat ze iets nieuws leren kennen. Of samen bewegingsspelletjes doen om de ontwikkeling van de motoriek te bevorderen. Het is dan wel belangrijk dat de activiteiten goed passen bij de leeftijd en de ontwikkelingsfase van de kinderen.

6. *Begeleiden van interacties tussen de kinderen*

Een pedagogisch medewerker in een groep heeft natuurlijk ook te maken met hoe de kinderen onderling met elkaar omgaan. Vriendjes en vriendinnetjes zijn belangrijk voor kinderen omdat ze veel leren en plezier beleven aan het contact met andere kinderen. Soms kunnen die ervaringen ook negatief zijn en ook dát heeft weer invloed op de ontwikkeling van kinderen. Het is belangrijk dat de pedagogisch medewerker de kinderen daarin begeleidt en kijkt naar de behoeften van ieder individueel kind. Want sommige kinderen moeten leren om samen te spelen en samen te delen. Terwijl andere kinderen meer gestimuleerd moeten worden om voor zichzelf op te komen. Zeker voor een kind dat niet vaak met andere kinderen omgaat, kan dat even wennen zijn. De pedagogisch medewerker kan helpen met oplossen wanneer er conflicten zijn tussen kinderen, maar ook kinderen een complimentje geven wanneer ze goed samen spelen en samen delen.

Hoofdstuk 3: ouder(commissie)s en kinderopvang: partners in opvoeding

De relatie tussen ouder en kinderopvang heeft zakelijke aspecten: er wordt tegen betaling dienstverlening aangeboden en er zijn contractuele verplichtingen aangegaan. Maar in de dagelijkse opvang is de samenwerking tussen ouders en pedagogisch medewerkers van meer betekenis. Hier komen andere, minder zakelijke kanten naar voren. Om die samenwerking zo goed mogelijk in te vullen, is het prettig dat u (hoewel u als 'klant' bent binnengekomen), zo snel mogelijk als 'partner' wordt benaderd. Het gaat immers om de opvoeding en verzorging van uw kind, voor wie u -ook gedurende de opvang- eindverantwoordelijk bent.

Opvang is opvoeden

Het kinderdagverblijf is niet alleen een plek waar kinderen worden verzorgd en slechts een leuke tijd hebben. Kinderen worden er opgevoed. Sommige mensen vinden het nog steeds zelig voor kinderen terwijl kinderopvang van goede kwaliteit een positieve bijdrage kan leveren aan de ontwikkeling van kinderen.

Kinderopvang is ontstaan vanuit de vraag naar opvang van kinderen van buitenshuis werkende vrouwen. Inmiddels is de kinderopvang een vaste gewoonte en dienst geworden waar veel jonge gezinnen gebruik van maken. Ouders zijn de eerst verantwoordelijken in de opvoeding van hun kinderen. Als zij hun kinderen naar de kinderopvang brengen, delen zij deze opvoeding met het kinderdagverblijf.

Contact tussen ouders en kinderopvang

Individuele ouders kunnen invloed uitoefenen op de kwaliteit van het zorg- en opvoedingsproces in een kindercentrum; door een inhoudelijke dialoog aan te gaan. De kwaliteit van de opvang wordt beïnvloed door twee soorten contact die u met het kindercentrum heeft.

In het eerste soort contact – meestal met de pedagogisch medewerker – wordt informatie uitgewisseld over het wel en wee van het kind. Dat gebeurt meestal bij de breng- en haalmomenten en via het zogenaamde 'schriftje' waarin zowel pedagogisch medewerkers als ouders de belevenissen van het kind beschrijven. Steeds vaker wordt er ook gebruik gemaakt van ouderportalen om informatie uit te wisselen. Om goed te begrijpen wat er in een kind omgaat en daar goed op te kunnen reageren, moet een pedagogisch medewerker, zoals gezegd, een kind goed kennen. Dat betekent niet alleen dat een pedagogisch medewerker in het kindercentrum zoveel mogelijk met vaste kinderen zou moeten werken, maar óók op de hoogte moet zijn van ervaringen die de kinderen op andere plekken, zoals thuis (en bij kinderen die naar de buitenschoolse opvang gaan: op school) opdoen. Wanneer een pedagogisch medewerker bijvoorbeeld weet dat een kind thuis slecht geslapen heeft of ergens van is geschrokken, zal zij de signalen van dat kind beter begrijpen en er beter op kunnen reageren. Hierdoor voelt het kind zich begrepen en veilig. Hetzelfde geldt natuurlijk ook voor ouders: zij zullen hun kind beter begrijpen en beter kunnen reageren wanneer ze op de hoogte zijn van dingen die het kind op het kindercentrum heeft meegemaakt.

Opvoedingsideeën

Voor ouders en kinderen is het belangrijk en prettig dat de opvoedingsideeën van thuis en het kindercentrum enigszins overeenkomen.

Er is een tweede soort contact tussen ouders en kindercentrum dat de proceskwaliteit van de kinderopvang kan beïnvloeden. Dat heeft te maken met de communicatie over het pedagogisch beleid, regels die gelden in de opvang en over andere zaken die te maken hebben met het verzorgings- en opvoedingsproces in het kindercentrum. Ook ouders hebben een eigen 'pedagogisch beleid' met ideeën over hoe kinderen zich zouden moeten ontwikkelen, over wat goed voor hen is en hoe er met kinderen moet worden omgegaan. Voor zowel ouders als voor kinderen is het belangrijk en prettig dat er op het kindercentrum en in de situatie thuis enige mate van overeenkomst is over opvoedingsideeën (voor zover praktisch mogelijk en haalbaar). Dat zorgt namelijk voor een vergelijkbare aanpak op beide plekken. Hierdoor voelen kinderen zich op beide plekken veilig en dit komt hun ontwikkeling ten goede.

Natuurlijk kunnen ouders ook deze onderwerpen bespreken bij het brengen en halen, maar meer tijd en ruimte voor deze onderwerpen is er in een (jaarlijks) kind-gesprek tussen ouder(s) en de mentor van het kind. In dit gesprek kunt u het echt over het kind hebben: zijn/haar ontwikkeling op cognitief en sociaal-emotioneel gebied. Dit biedt een uitgelezen kans voor ouders om vragen te stellen over de aanpak van pedagogisch medewerkers, maar ook om te praten over hoe u en uw partner (thuis) omgaan met het kind.

Om ervoor te zorgen dat er al enigszins een overeenkomst is tussen de opvoedvisie van ouders en de pedagogische visie van het kindercentrum, is het belangrijk dat ouders zich hier al op oriënteren bij het kiezen van een kindercentrum. Het is dus belangrijk dat ouders zich bij het kiezen van een kindercentrum goed laten informeren over het pedagogisch beleid in het centrum. Ook moet je, wanneer je kind het kindercentrum eenmaal bezoekt, de kans krijgen om in gesprek te gaan over het beleid en indien nodig het beleid te beïnvloeden bijvoorbeeld in samenwerking met de oudercommissie.

Kinderen in groepen

Ouders hebben vaak wensen over de opvang van hun kind. In de praktische zorg - zoals bij eten, drinken en slapen - kunt u de pedagogisch medewerkers richtlijnen geven. U kunt ook met opvoedingswensen komen, bijvoorbeeld over buitenspelen en gedragsregels. De pedagogisch medewerkers zijn echter verantwoordelijk voor het reilen en zeilen in de opvang. Daarin hebben zij niet alleen te maken met wensen ten aanzien van individuele kinderen, maar ook met de eigenheid van groepsopvang. Het werken met een grotere groep kinderen heeft een eigen karakter, omdat niet alle individuele wensen zijn in te passen. Daartegenover staat dat groepsopvang juist een aantal aantrekkelijke kanten heeft, waar je ook vaak bewust voor kiest. Pedagogisch medewerkers kunnen dus hun eigen grenzen stellen - al hoort hier natuurlijk een duidelijke uitleg bij aan ouders over het opvangen van kinderen in groepen. Voor ouders is het van belang dat zij met al hun opvattingen, vragen, wensen en ideeën bij de pedagogisch medewerkers terecht kunnen, en dat zij op hun beurt open staan voor een dialoog met ouders: een gelijkwaardig gesprek over gezamenlijk opvoeden. Pedagogisch medewerkers die de betrokkenheid van 'hun' ouders weten aan te spreken - die ouders als partner in de dagelijkse samenwerking erkennen - zullen op hun beurt van die ouders juist veel terugkrijgen: waardering, begrip, respect, steun en stimulans.

Meer lezen over pedagogische kwaliteit?

Op de www.boink.info zijn diverse brochures en interessante links te vinden, zoals:

- Opendeurenbeleid
- Opvoeden op het kinderdagverblijf, wat ouders moeten weten
- De oudercommissie en de pedagogische kwaliteit
- Enz.

Kijk daarnaast ook eens op www.opvoeden.nl voor betrouwbare opvoedinformatie.

Bronnen

- Meij, H. & Schreuder, L. (2007). *Welkom in de groep, groepsindeling en opendeurenbeleid in kinderdagverblijven en buitenschoolse opvang*. Amsterdam: SWP.
- NCKO (2009). *De NCKO-Kwaliteitsmonitor*. Amsterdam: SWP
NCKO Kwaliteitspeilingen. Via www.kinderopvangonderzoek.nl
- Schreuder, L., Heutz, L. & Bosma, M. (2010). *Geen vogelkooi, geen duiventil. Stabiele groepen in kinderdagverblijven en geïntegreerde kindercentra*. Via: <http://www.pedagogenplatform.nl/index.php/notitie-geen-vogelkooi-geen-duiventil>
- Consortium van de Universiteit Utrecht en Sardes (2017). *Landelijke Kwaliteitsmonitor Kinderopvang*. Via: <http://www.monitorlkk.nl/>.